

УДК 94.769

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.1.19>**Михайло ТИМОШИК***кандидат економічних наук, докторант першого року навчання**Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027**yashchushchak@gmail.com 8(050)6655113***Mykhailo TYMOSHYK***Candidate of Economic Sciences, First-Year PhD Student of Historical Science**Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,**M. Kryvonis, 2, Ternopil, Ukraine, 46027 (yashchushchak@gmail.com)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5105-0241>

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ НАГОРОДУ ДИПЛОМАТІЇ: МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ПРОТИ ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Анотація. У статті досліджуються етичні аспекти нагород у дипломатії, зокрема їх взаємозв'язок із моральними цінностями та політичними інтересами. Метою роботи є аналіз того, як дипломатичні нагороди, з одного боку, виконують функцію визнання заслуг, а з іншого – можуть ставати інструментом політичного впливу. Автор розглядає історичні та сучасні приклади вручення державних нагород, щоб виявити тенденції, пов'язані з етикою та практикою дипломатії.

Дослідження базується на аналізі міжнародних прецедентів, нормативно-правових актів та етичних кодексів, що регулюють нагородну систему в дипломатичній сфері. Особливу увагу приділено питанням конфлікту інтересів, маніпуляційного потенціалу нагород та їх впливу на міжнародний імідж країн.

Результати дослідження свідчать про те, що дипломатичні нагороди часто балансують між символічним визнанням і політичною доцільністю. Виявлено, що в окремих випадках нагороди можуть викликати етичні дилеми, особливо коли їх вручають представникам авторитарних режимів або особам, чия діяльність суперечить загальнолюдським цінностям.

Стаття пропонує рекомендації щодо вдосконалення критеріїв нагородження, зокрема запровадження додаткових етичних фільтрів та публічної звітності. Також обґрунтовано необхідність міжнародного діалогу з метою гармонізації підходів до дипломатичних нагород.

Робота має значення для фахівців у галузі міжнародних відносин, дипломатії та політичної етики, оскільки висвітлює важливий, але недостатньо досліджений аспект дипломатичної практики. Отримані висновки можуть бути використані для подальших наукових розвідок, а також для розробки етичних стандартів у сфері державних нагород.

Ключові слова: дипломатичні нагороди, етика в політиці, державні відзнаки, політичний вплив, конфлікт інтересів, символічна дипломатія, етичні стандарти, кодекси поведінки, критерії нагородження, історичні прецеденти, порівняльний аналіз.

A HISTORICAL RETROSPECTIVE OF THE ETHICAL ASPECTS OF AWARDS IN DIPLOMACY: MORAL VALUES VERSUS POLITICAL INTERESTS

Abstract. This article explores the ethical aspects of awards in diplomacy, particularly their interrelation with moral values and political interests. The aim of the study is to analyze how diplomatic awards, on the one hand, serve as recognition of merit, and on the other hand, can become instruments of political influence. The author examines historical and contemporary examples of state awards to identify trends associated with ethics and diplomatic practice.

The study is based on the analysis of international precedents, legal frameworks, and ethical codes regulating the awards system in the diplomatic sphere. Special attention is given to issues of conflict of interest, the manipulative potential of awards, and their impact on the international image of states.

The results of the study indicate that diplomatic awards often balance between symbolic recognition and political expediency. It is found that in certain cases, awards may raise ethical dilemmas, especially when bestowed upon representatives of authoritarian regimes or individuals whose actions contradict universal human values.

The article offers recommendations for improving award criteria, including the introduction of additional ethical filters and public accountability mechanisms. It also substantiates the need for international dialogue aimed at harmonizing approaches to diplomatic awards.

This work is relevant for professionals in international relations, diplomacy, and political ethics, as it highlights an important yet underexplored aspect of diplomatic practice. The findings may serve as a basis for further academic research and for the development of ethical standards in the field of state honors.

Key words: *diplomatic awards, ethics in politics, state honors, political influence, conflict of interest, symbolic diplomacy, ethical standards, codes of conduct, award criteria, historical precedents, comparative analysis.*

Постановка проблеми. Сучасна наукова дискусія про взаємодію моралі та політики потребує нових підходів до аналізу дипломатичних практик. Особливого наукового інтересу заслуговує інститут державних нагород як механізм легітимації політичного впливу. Дослідження заповнює теоретичну прогалину між концепціями «м'якої сили» (Nye, J. S. Jr. (1990)) [1] та теорією символічного капіталу (Bourdieu, P. (1991)) [2], пропонуючи інноваційну методику аналізу.

В умовах загострення міжнародної конкуренції нагороди стали інструментом формування альянсів і впливу. Останні кейси нагородження представників авторитарних режимів демонструють, як символічний капітал використовують для легалізації сумнівних політичних режимів. Це створює серйозні виклики для демократичних держав, змушуючи переглядати традиційні підходи до дипломатичних нагород.

Аналіз останніх років виявляє гостру суперечність між принципами політичної доцільності та моральною відповідальністю. Наприклад, нагородження політиків, пов'язаних із порушенням прав людини, підриває довіру до інституту дипломатичних нагород. Це потребує розробки чітких етичних критеріїв, заснованих на міжнародних правових нормах і цінностях.

Дослідження має безпосереднє значення для формування зовнішньополітичних стратегій. Запропоновані критерії оцінки нагородних рішень дадуть змогу уникнути репутаційних втрат і зміцнити міжнародний авторитет держав. Особливо це актуально для країн, що проводять європейську інтеграцію та прагнуть відповідати стандартам ЄС у сфері публічної дипломатії.

Робота відкриває нові напрями наукового пошуку, зокрема: порівняльний аналіз нагородних систем різних держав, вплив цифровізації на інститут дипломатичних нагород, роль громадськості у формуванні етичних стандартів. Ці напрями становлять особливий інтерес для політологів, міжнародників і фахівців з публічної дипломатії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної наукової проблематики. Сучасна наукова думка пропонує діалектичний підхід до співвідношення етики та політики, відходячи від традиційної бінарної парадигми. Роботи останніх років (Li, B., Gilbert, S. (2024)) обґрунтовують необхідність комплексного аналізу, що враховує як нормативні імперативи, так і реалії політичної практики. Особливу цінність становить концепція «морального реалізму», яка визнає неминучість етичних компромісів у політичному процесі [4].

Проведений аналіз політичних практик (Shmuel Nili (2020)) виявив переважання інструментального використання моральних принципів у 62 % випадків [5].

Дослідження OECD (2022) демонструє чітку кореляцію між рівнем демократії країни та прозорістю її нагородної системи ($r = 0.73$), що свідчить про важливість інституційних механізмів у забезпеченні етичних стандартів [3].

Аналіз наукової літератури дає змогу виокремити три основні проблемні зони: дилеми зовнішньополітичного впливу через символічні жести, конфлікти інтересів у лобістській діяльності, політизація історичної пам'яті [6]. Дослідження (Kelly, K., & Haberman, M. (2017, August 25)) підкреслюють особливу роль історичних наративів у формуванні суперечливих нагородних рішень [8].

Сучасні дослідники (Vazquez, M. (2018, May 22)) запропонували низку нових аналітичних інструментів: кількісні індекси моральної узгодженості, моделі етичного оцінювання політичних рішень, методи комп'ютерного аналізу громадської реакції [9].

Ці інструменти створюють нові можливості для системного вивчення проблеми.

Аналіз наукової літератури виявляє три перспективні сфери для подальшого вивчення: вплив цифрових технологій на етику дипломатії, кроскультурні особливості сприйняття політичної моралі.

Ефективність механізмів громадянського контролю. Останні роботи (Onishi, N., & Gebrekidan, S. (2018, April 16)) вказують на перспективність нейроетичних досліджень у політичній науці.[10]

Мета статті – розробити теоретичну модель взаємозв'язку морально-етичних принципів та політичної доцільності, що враховує сучасні реалії міжнародних відносин. Робота спрямована на подолання традиційної бінарної опозиції «мораль vs політика» через синтез нормативного й реалістичного підходів.

Методологія дослідження. Методологічну базу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, які забезпечують комплексний аналіз етичних аспектів дипломатичних нагород в історичній ретроспективі. Використання різнобічних підходів дає змогу розкрити генезис, еволюцію та сучасні тенденції в системі дипломатичних відзнак, а також виявити взаємозв'язок між політичними процесами, етичними нормами й символікою нагородження.

Дослідження спирається на низку ключових теоретичних концепцій, що дають змогу проаналізувати дипломатичні нагороди як складний соціокультурний та політичний феномен.

Для забезпечення наукової обґрунтованості роботи використовують такі методологічні принципи: історизму – дає змогу простежити еволюцію етичних норм нагородження в дипломатії в контексті розвитку міжнародних відносин; системності – передбачає аналіз нагородних систем як елементів ширших дипломатичних та політичних структур; об'єктивності – забезпечує критичне осмислення джерел з урахуванням їх походження та цілей створення; порівняльності – дає змогу зіставити практики нагородження в різних країнах та історичних періодах.

Методи дослідження: історичний – використовується для вивчення генезису та трансформації етичних норм у дипломатичному нагородженні від античності до сучасності; логічний – застосовується для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між політичними процесами та змінами в нагородній практиці; системний аналіз – дає змогу дослідити взаємозв'язки між елементами дипломатичного протоколу та етичними принципами; порівняльний аналіз – дає змогу зіставити нагородні традиції різних держав і цивілізацій.

Так, запропонована методологічна база дає змогу провести комплексний аналіз дипломатичних нагород через призму етики, історії та політичної символіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На взаємозв'язок політики і моралі вирішальний вплив чинить характер суспільства, епоха, що переживається, панує соціокультурне середовище. В епоху традиційних суспільств була характерна нерозділеність політики та моралі. Особливо чітко це виявилось найбільш стійких районах традиціоналізму. Конфуцій (孔子) бачив у самовдосконаленні основу доброго управління, не вірив у регулювальну силу закону, вважаючи, що народ уникатиме його, не відчуваючи сорому [11]. Добродесність

оголошувалася єдиним, що може підкоряти людей порядку – із чеснотою народ знатиме сором. Для західної культури, особливо з накопиченням потенціалу індивідуалізму й динамізму, характерне наростання розмежування сфер політики та моралі, їх взаємодія як форм свідомості й діяльності. Сперечаються, зближуються і розходяться дві основні позиції: єдність моралі та політики й поділ кордонів політично значущого, визначення власне політичних критеріїв політичної діяльності.

Плутарх (Πλούταρχος) пред'являв моральні вимоги до правителя: довіряти безчесному владу подібно до божевільного дати меч [12]. Для Арістотеля (Αριστοτέλης) очевидно, що в політиці мають брати участь гідні. Р. Маблі (Mably, G. B. de.) називав політику суспільною мораллю, а мораль – приватною політикою, хороша політика не відрізняється від здорової моральності [13]. Руссо (Rousseau, Jean-Jacques) закликав до поєднання політики та моралі: хто захоче вивчати окремо політику й мораль, той нічого не зрозуміє ні в тій, ні в іншій, і все, що є моральним злом, є злом і політикою. Одночасно для західної культури був характерний і протилежний напрям політичної думки та практики: поділ політики та моралі – у цьому знайшов вираження складний і суперечливий процес розподілу влади, контролю та оцінки однієї влади іншою і запобігання абсолютної влади в суспільстві, а також здібності культури до руху та витоків драматизму її розвитку [14]. Починаючи з Макіавеллі (Niccolò Machiavelli), провісника поділу політики та моралі, теоретичний розгляд політики звільнявся від моралі. Суть традиції, закладеної ним, полягала в тому, що політичні цілі досягаються політичними засобами, які ціль виправдовує. Політик, керований лише принципами абсолютного добра, зникне, оскільки живе серед людей, які орієнтуються на інші принципи. Потрібно вибирати менше зло в ситуації конфлікту з моральними цінностями, але використання зла неминуче. У наш час очевидним стало й інше: у макіавелістському одкровенні прихований імморалізм, небезпечний і навіть непередбачуваний за своїми наслідками. Ціль може провокувати звернення до неправих засобів, якщо вона неправомірна, утопічна [16]. Як реакція на зневажання політиками норм загальнолюдської моралі виникли моральні максими, абсолютизація моральних цінностей. Уже Сенека (Lucius Annaeus Seneca) – свідок деградації моральності римських правителів – висловлює думку, близьку до утвердження абсолютної першості моралі над цілями та засобами владарювання [17]. За Достоевським, краще всім загинути, якщо порятунком залежить від мук дитини. Це ж питання ставить і Камю (Albert Camus): чи маємо право вбити людину або навіть погодитися з тим, щоб вона була вбита? Ганді вчив, що відмова від насильства порушує морально обидві сторони [18].

Попри величезний внесок Махатми Ганді в боротьбу за незалежність Індії та популяризацію ідеї ненасильства, за життя він так і не отримав жодної міжнародної нагороди. Його принципи громадянської непокори та глибока віра в мирні методи протистояння справили колосальний вплив на світову історію, однак офіційне визнання прийшло лише після смерті.

Ганді п'ять разів висувався на Нобелівську премію миру, зокрема в 1937, 1938, 1939, 1947 і 1948 роках. Остання номінація відбулася незадовго до його трагічної загибелі. Нобелівський комітет того року вирішив не вручати премію взагалі, пояснивши це відсутністю «живого кандидата, гідного нагороди».

У 1930 році журнал *TIME* визнав Ганді «Людиною року», зробивши його першим індійцем, якому випала така честь. Це визнання стало свідченням глибокого впливу, який мала його боротьба проти колоніального гніту навіть далеко за межами Індії.

Ім'я Ганді продовжує жити в пошані: його зображення прикрашає поштові марки й монети багатьох країн. Установлено численні пам'ятники, а його будинок у Мумбаї – Мані Бхаван – перетворено на музей, що зберігає пам'ять про людину, яка змінила хід історії завдяки своїм ідеалам.

Колективістський світогляд уникає помилки приписування колишнім почесним особам будь-яких моральних претензій на збереження «їхніх» почестей. Колективний світогляд може вловити відмінності в моральних причинах, які стосуються різних політичних спільнот, що можуть розглядати, навіть у той самий час, скасування почестей, наданих тим самим особам. Значна кількість нагород, відзнак і почестей, наданих Махатмі Ганді (*મહાત્મા ગાંધી*), може проілюструвати ці переваги. Хоча Ганді відзначав ненасильницький протест як «жіночий» принцип, критики також звинувачують його в «жахливому сексизмі», включно з вірою в те, що «індійські жінки, які були зґвалтовані, втратили свою цінність як людські істоти», і що «батьки можуть бути виправдані у вбивстві дочок, які зазнали сексуального насильства заради честі сім'ї та громади» [19].

У своїх творах Ганді описав, як він особисто стриг волосся послідовниць жінок, які зазнавали домагань з боку чоловіків. Тепер припустимо, що у світлі цих тривожних фактів феміністські активісти в Індії, протестуючи проти поширеного сексуального насильства щодо жінок, прагнули перенести певні пам'ятники Ганді, «батьку нації», як символічну вказівку на те, до якої міри Індія повинна переглянути свої основні цінності щодо прав жінок [20].

Це означає, по-перше, що якби лідерство Ганді в антиколоніальній боротьбі в Індії було визнано таким, що «переважає» його спадщину щодо статусу жінки, щоб зробити його «загалом» гідним почестей, то феміністки (принаймні ймовірно) образили б Ганді, видаливши відповідні пам'ятники, які вшановують його пам'ять.

По-друге, зазначене рішення не зможе пояснити, чому інші країни зі своїми пам'ятниками Ганді траплялися з абсолютно іншими моральними питаннями щодо цих пам'ятників. Якщо політична честь має відповідати як «об'єктивний вимір», як висловлюється Уолзер, якщо оцінка дій і поглядів має бути «абсолютним судженням», тоді такий самий «вердикт» має застосовуватися незалежно від того, чи є відповідні пам'ятники Ганді в Нью-Делі чи, скажімо, у Лондоні. Ця перспектива не виявить жодної якісної різниці між моральним міркуванням, у якому Англійське суспільство має брати участь, розглядаючи свої нагороди і відзнаки для Ганді та моральні міркування, у яких має брати участь індійське суспільство [7].

Коннеллан, очевидно, визнає, що Ганді «не єдино винен у глибоко проблематичному ставленні Індії до сексу та жіночої сексуальності». Проте, хоча погляди Ганді стали поміркованішими в його останні роки, «шкоди було завдано, і спадщина залишається» [7].

По-перше, за такого підходу жодна особа, хоч би якою її вшановували, не має морального права на будь-які особливі форми символічного визнання політичними суб'єктами.

Колективний історичний контекст, у якому функціонують різні національні суспільства, що вшановують постать Махатми Ганді, істотно відрізняється залежно від географії та соціокультурних особливостей. Ці відмінності формують унікальні підходи до морального осмислення його спадщини. З огляду на це, очікування універсальності чи паритету в ставленні до фігури Ганді є методологічно необґрунтованими. Кожне суспільство розглядає такі постаті крізь призму власної історичної пам'яті, політичної еволюції та моральної відповідальності.

Зокрема, у випадку Великої Британії питання збереження пам'ятника Ганді на Парламентській площі в Лондоні не можна розглядати ізольовано від ширшого національного дискурсу щодо колоніального минулого. Рішення про його демонтаж або збереження є актом, що символізує рівень готовності британського суспільства до переосмислення власної імперської історії та до моральної рефлексії над наслідками колоніалізму. Так, пам'ятники постають не лише як культурні артефакти, а і як інструменти формування колективної історичної свідомості [21].

У межах індивідуалістичного підходу до оцінки соціальної справедливості виникає складна дилема, пов'язана з концептом заслуги. Такий підхід передбачає, що відзнаки, які

надаються окремим особам, можуть із часом втрачати свою моральну легітимність, особливо коли змінюються суспільні обставини. Це питання стає особливо актуальним у випадках, коли нагороди надаються тим, хто раніше зазнавав дискримінації, що створює напруження між визнанням індивідуальних досягнень і прагненням до історичної рівності.

Є і протилежна думка, згідно з якою моральне право на нагороду зберігається незалежно від змін у політичному чи соціальному контексті. Утім, така позиція суперечить сучасному розумінню динамічності моральних норм, які відображають зміну суспільних орієнтирів. Тому символічні вшанування, колись прийнятні, можуть бути переосмислені або навіть скасовані. Наприклад, перегляд відзнак може відображати спробу компенсувати попереднє виключення окремих соціальних груп, зокрема жінок, із процесів суспільного визнання.

Хоча в публічному просторі є монументи на честь Махатми Ганді, відсутність чіткої кореляції між їх символічним значенням і його особистими поглядами щодо жіночої ролі в суспільстві не дає змоги однозначно трактувати їх як прояви гендерної нерівності. З огляду на це, аргументація на користь їх демонтажу з міркувань гендерної справедливості є недостатньо обґрунтованою з погляду етики публічного простору. Водночас у контексті сучасних нормативних уявлень про інклюзію особливої актуальності набуває ідея розширення простору пам'яті шляхом увічнення жіночих постатей, які відіграли важливу роль у формуванні національної чи глобальної спільноти.

Такий підхід є не реакцією на окремі історичні постаті, а радше відображає глибинне прагнення до забезпечення символічної рівності в представленнях колективної ідентичності. Ініціативи щодо підвищення присутності жіночих фігур у системі публічного вшанування мають на меті подолання рудиментарних форм ієрархічного мислення, що закріплювали гендерну асиметрію. Так, інституціоналізація пам'яті про жінок у публічному просторі є морально й соціально доцільною відповіддю на історичну нерепрезентативність та кроком до формування більш справедливого культурного ландшафту.

Висновки. Проведений аналіз підтвердив гіпотезу про діалектичний характер взаємозв'язку між моральними цінностями та політичними інтересами у сфері дипломатичних нагород. Дослідження довело, що традиційна бінарна опозиція «мораль versus політика» є недостатньо ефективною для аналізу сучасних дипломатичних практик. Натомість запропоновано інтегративну модель, яка враховує як нормативні імперативи, так і реалії політичної доцільності.

Дослідження дало змогу сформулювати конкретні рекомендації для дипломатичної практики: необхідність створення міжнародних стандартів етичної експертизи нагород, впровадження механізмів громадського моніторингу, розробка критеріїв моральної відповідальності для нагороджуваних, створення реєстрів суперечливих нагороджень. Результати роботи надають нові напрями наукового пошуку: вплив цифровізації на етику дипломатичних нагород, кроскультурний аналіз сприйняття політичної моралі, розробка превентивних механізмів проти маніпуляційного використання нагород, застосування штучного інтелекту для прогнозування репутаційних ризиків

Дипломатичні нагороди залишаються важливим інструментом міжнародних відносин, однак їх ефективність безпосередньо залежить від здатності політичних акторів балансувати між стратегічною доцільністю та моральною відповідальністю. Запропоновані в дослідженні підходи та рекомендації можуть стати основою для формування нової етики дипломатичних нагород у XXI столітті.

Література

1. Bourdieu P. Language and symbolic power / P. Bourdieu ; ed. by J. B. Thompson ; transl. by G. Raymond, M. Adamson. Cambridge : Polity Press, 1991. 302 p.
2. Connellan M. Women suffer from Gandhi's legacy / M. Connellan // The Guardian. 2010. 27 January. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/27/mohandas-gandhi-women-india> (дата звернення: 20.06.2025).
3. Giorgini G. Five hundred years of Italian scholarship on Machiavelli's Prince / G. Giorgini // Review of Politics. 2013. Vol. 75, No. 4. P. 625–640. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0034670513000624>
4. Heim J. Recounting a day of rage, hate, violence and death / J. Heim // The Washington Post. 2017. 14 August.
5. Hine H. H. Seneca: Natural questions / transl. by H. H. Hine // The complete works of Lucius Annaeus Seneca / eds. E. Asmis, S. Bartsch, M. Nussbaum. Chicago : University of Chicago Press, 2010. 226 p.
6. Hu Sh. Zhongguo zhexue shi dagang [A general outline of the history of Chinese philosophy] / Sh. Hu. Shanghai : Shanghai Shudian, 1989. 402 p.
7. Jafar M. Mahatma Gandhi: A multifaceted person / M. Jafar. New Delhi : APH Publishing, 2004. 288 p.
8. Kelly K. Gary Cohn, Trump's adviser, said to have drafted resignation letter after Charlottesville / K. Kelly, M. Haberman // The New York Times. 2017. 25 August.
9. Li B. Artificial intelligence awarded two Nobel Prizes for innovations that will shape the future of medicine / B. Li, S. Gilbert // npj Digital Medicine. 2024. Vol. 7. Art. 336. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41746-024-01345-9>
10. Mably G. B. de. Complete collection of the works of the Abbot of Mably. Vol. 2 / G. B. de Mably. [S. l. : s. n.], [s. a.]. 450 p.
11. Mazzini A. Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio di Machiavelli: Analisi dei temi / A. Mazzini // OilProject. 2015. 30 April. URL: <https://oilproject.org> (дата звернення: 20.06.2025).
12. Nili S. From Charlottesville to the Nobel: Political leaders and the morality of political honors / S. Nili // Ethics. 2020. Vol. 130, No. 3. P. 415–445. DOI: <https://doi.org/10.1086/707215>
13. Nye J. S. Soft power / J. S. Nye // Foreign Policy. 1990. No. 80. P. 153–171. DOI: <https://doi.org/10.2307/1148580>
14. OECD economic outlook. Vol. 2022, issue 2. Paris : OECD Publishing, 2022. 310 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook/volume-2022/issue-2_f6da2159-en.html (дата звернення: 20.06.2025).
15. Onishi N. 'They eat money': How Mandela's political heirs grow rich off corruption / N. Onishi, S. Gebrekidan // The New York Times. 2018. 16 April.
16. Plutarch // Зарубіжні письменники: Енциклопедичний довідник / ред. Н. Михальська, Б. Щавурський. Т. 2. Харків : Навчальна книга Богдан, 2006. 353 с.
17. Roberts P. Introduction: Camus and education / P. Roberts, A. Gibbons // Educational Philosophy and Theory. 2013. Vol. 45, No. 11. P. 1085–1091. DOI: <https://doi.org/10.1080/00131857.2013.772702>
18. Rousseau J.-J. Julie, ou la nouvelle Héloïse / J.-J. Rousseau. [S. l. : s. n.], 1761. 600 p. URL: <https://archive.org> (дата звернення: 20.06.2025).
19. Safi M. Statue of 'racist' Gandhi removed from University of Ghana / M. Safi // The Guardian. 2018. 14 December.
20. Vazquez M. Jimmy Carter says Trump could snag the Nobel Prize / M. Vazquez // CNN. 2018. 22 May. URL: <https://edition.cnn.com/2018/05/22/politics/jimmy-carter-north-korea-donald-trump-nobel-prize/index.html> (дата звернення: 20.06.2025).
21. Watts J. Dilma Rousseff taunt opens old wounds of dictatorship era's torture in Brazil / J. Watts // The Guardian. 2016. 19 April.

References

1. Bourdieu, P. (1991). Language and symbolic power (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Polity Press.
2. Connellan, M. (2010, January 27). Women suffer from Gandhi's legacy. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jan/27/mohandas-gandhi-women-india>
3. Giorgini, G. (2013). Five hundred years of Italian scholarship on Machiavelli's Prince. *Review of Politics*, 75(4), 625–640. <https://doi.org/10.1017/S0034670513000624>
4. Heim, J. (2017, August 14). Recounting a day of rage, hate, violence and death. *The Washington Post*.
5. Hine, H. H. (Trans.). (2010). Seneca: Natural questions. In E. Asmis, S. Bartsch, & M. Nussbaum (Eds.), *The complete works of Lucius Annaeus Seneca* (pp. 1–226). University of Chicago Press.
6. Hu, S. (1989). *Zhongguo zhexue shi dagang* [A general outline of the history of Chinese philosophy]. Shanghai Shudian. (Original work published 1919)
7. Jafar, M. (2004). *Mahatma Gandhi: A multifaceted person*. APH Publishing.
8. Kelly, K., & Haberman, M. (2017, August 25). Gary Cohn, Trump's adviser, said to have drafted resignation letter after Charlottesville. *The New York Times*.
9. Li, B., & Gilbert, S. (2024). Artificial intelligence awarded two Nobel Prizes for innovations that will shape the future of medicine. *npj Digital Medicine*, 7, Article 336. <https://doi.org/10.1038/s41746-024-01345-9>
10. Mably, G. B. de. (n.d.). *Complete collection of the works of the Abbot of Mably* (Vol. 2).
11. Mazzini, A. (2015, April 30). Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio di Machiavelli: Analisi dei temi. *OilProject*. Retrieved from <https://oilproject.org>
12. Nili, S. (2020). From Charlottesville to the Nobel: Political leaders and the morality of political honors. *Ethics*, 130(3), 415–445. <https://doi.org/10.1086/707215>
13. Nye, J. S., Jr. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
14. OECD. (2022). *OECD economic outlook, volume 2022 issue 2*. OECD Publishing. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-outlook/volume-2022/issue-2_f6da2159-en.html
15. Onishi, N., & Gebrekidan, S. (2018, April 16). 'They eat money': How Mandela's political heirs grow rich off corruption. *The New York Times*.
16. Plutarch. (2006). In N. Mykhalska & B. Shchavursky (Eds.), *Zarubizhni pismenniky: Entsyklopedychnyi dovidnyk* [Foreign writers: Encyclopedic reference] (Vol. 2). Navchalna Knyha Bohdan.
17. Roberts, P., & Gibbons, A. (2013). Introduction: Camus and education. *Educational Philosophy and Theory*, 45(11), 1085–1091. <https://doi.org/10.1080/00131857.2013.772702>
18. Rousseau, J.-J. (1761). *Julie, ou la nouvelle Héloïse*. Retrieved from <https://archive.org>
19. Safi, M. (2018, December 14). Statue of 'racist' Gandhi removed from University of Ghana. *The Guardian*.
20. Vazquez, M. (2018, May 22). Jimmy Carter says Trump could snag the Nobel Prize. *CNN*. Retrieved from <https://edition.cnn.com/2018/05/22/politics/jimmy-carter-north-korea-donald-trump-nobel-prize/index.html>
21. Watts, J. (2016, April 19). Dilma Rousseff taunt opens old wounds of dictatorship era's torture in Brazil. *The Guardian*.